

111-12

۸۷/۱/۱۰۶۷۱۵
۸۷/۱۰/۱۱

دانشکده حقوق

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته حقوق جزا و جرم شناسی

موضوع:

بررسی تطبیقی جرم کلاهبرداری از شرکت‌های بیمه در حقوق ایران و انگلستان

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر جعفر کوشان

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر حسین میرمحمد صادقی

استاد داور:

جناب آقای دکتر باقر شاملو

۱۳۸۷/۱۰/-

دانشجو:

فاطمه السادات قریشی

بهار ۱۳۸۷

تشکر و قدردانی

می سنتاییم خداوندی را که ستایش فقط از آن اوست و او را سپاس می گوییم که
پایان نامه ام را به یمن و اقبال و عنایت خردورزان به پایان رسانیدم اما شرط
ادب این است که از اساتیدی که در مراحل مختلف این تحقیق مرا یاری کردند
تشکر نمایم.

جناب آقای دکتر جعفر کوشان استاد محترم راهنمای

جناب آقای دکتر حسین میر محمد صادقی استاد محترم مشاور

و

جناب آقای دکتر باقر شاملو استاد محترم داور

هم چنین از پدر و مادر عزیزم که در تمام مراحل زندگی پشتیبان من
بوده اند بی نهایت متشرکرم.

تقدیم به:

ابا صالح العهدی

آفتابی که در تاریکی محض مطلع می‌گند،
دهشت ظلمت و سکوت شب را می‌شکند،
و درخشش نور را به ارمغان می‌آورند....

مرا فرادر

لیبراس

د فرادر نوئی

چکیده

موضوع این پایان نامه بررسی تطبیقی جرم کلاهبرداری از شرکت های بیمه در حقوق ایران و انگلستان می باشد.

هدف از انتخاب این موضوع ، بررسی جرم مذکور به عنوان یکی از شقوق جرم کلاهبرداری و هم چنین ارائه برنامه و راهکار مناسب جهت برخورد با شیوع جرم کلاهبرداری در صنعت بیمه می باشد.

موضوع کلاهبرداری در صنعت بیمه دارای ابعاد مختلف فنی ، حقوقی ، مالی ، ناظارتی و ... می باشد . لکن تنها بررسی ابعاد حقوقی این پدیده مجرمانه ، در این پایان نامه مورد لحاظ قرار گرفته است و بررسی سایر ابعاد این جرم خارج از توان و موضوع این رساله می باشد . در این پایان نامه منابع مختلف فارسی و عربی و انگلیسی اعم از قوانین و مقررات ، کتب ، مقالات ، روزنامه ها ، نشریات و ... مورد استفاده قرار گرفته است.

علی الاصول قواعد حاکم بر کلاهبرداری در کلاهبرداری بیمه ای نیز مجری می باشد و می توان با توسل به قواعد جرم کلاهبرداری ، وقوع این جرم را در صنعت بیمه بررسی و حکم خاص کلاهبرداری بیمه ای را جست و جو نمود و این که کلاهبرداری در انواع بیمه اعم از بیمه های اموال ، اشخاص و ... تابع قواعد یکسان بوده و تنها از حیث ریسک و خطر وقوع در انواع بیمه ها متفاوت می باشد .

به اختصار می توان گفت در برخورد با پدیده مجرمانه کلاهبرداری در بیمه تنها تدبیر کیفری نمی تواند مؤثر باشد بلکه به عنوان متمم و مکمل می توان از تدبیر غیر کیفری هم چون افزایش حق بیمه و عدم انعقاد عقد بیمه با مرتكبین چنین جرایمی استفاده نمود و این که برگزاری همایش ها و نشست های تخصصی با حضور حقوقدانان و کارشناسان بیمه جهت بررسی کلاهبرداری های به عمل آمده و ابعاد آن و ارائه راهکارهای مناسب جهت مقابله با موارد مشابه نقش عمده و مؤثری در کاهش ارتکاب این جرایم دارد .

کلید واژه ها : بیمه ، کلاهبرداری در بیمه ، تقلب ، توسل به وسائل متقلبانه .

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه
۱	۱- بیان موضوع و انگیزه انتخاب آن
۲	۲- سؤالات
۳	۳- فرضیات
۴	۴- ابعاد کاربردی و اهداف آن
۵	۵- پیشینه پژوهش
۶	۶- روش تحقیق و محدودیت ها

بخش اول: تبیین مفاهیم، پیشینه، انواع بیمه

و تقلبات مریبوط به آنها

۵	فصل اول : بررسی مفاهیم و پیشینه
۵	مبحث اول : بیان مفاهیم
۶	گفتار اول: مفهوم کلاهبرداری
۶	(الف) مفهوم لغوی
۷	(ب) مفهوم اصطلاحی

۱- کلاهبرداری از دیدگاه فقهاء	۷
۲- کلاهبرداری در اصطلاح حقوقدانان	۸
۳- کلاهبرداری از دیدگاه مقتنی	۱۰
گفتار دوم: تبیین مفهوم صنعت بیمه	۱۳
الف) مفهوم لغوی	۱۳
ب) مفهوم اصطلاحی	۱۳
۱- بیمه در فقه	۱۴
۲- بیمه در حقوق	۱۵
۳- بیمه از نظر مقتنی	۱۶
مبحث دوم: پیشینه	۱۶
گفتار اول: پیشینه کلاهبرداری	۱۷
گفتار دوم: پیشینه بیمه	۱۹
گفتار سوم: پیشینه کلاهبرداری در بیمه	۲۲
فصل دوم: انواع بیمه و تخلفات مربوط به آنها	۲۴
مبحث اول: بیمه‌های اشخاص	۲۴
گفتار اول: بیمه‌های درمانی	۲۵
الف) تخلفات بیمه گذاران	۲۵
۱- واگذاری دفترچه بیمه به اشخاص غیر بیمه شده	۲۵

۲- دریافت دارو با دفترچه و فروش آن در بازار.....	۲۶
۳- جعل، سندسازی و دستکاری در اسناد.....	۲۶
۴- تغییر مدارک به منظور تغییر ماهیت بیماری یا درمان.....	۲۷
۵- انجام جراحیهای غیر تحت شمول.....	۲۷
ب) تخلفات بیمه‌گر و کارکنان شرکتهای بیمه.....	۲۷
۱- صدور بیمه‌نامه با نرخهای متفاوت و خارج از تعریف در قراردادهای درمانی.....	۲۸
۲- صدور بیمه‌نامه برای بیمه شدگان متخلص.....	۲۹
۳- صدور بیمه نامه برای شمول درمانهای انجام گرفته قبلی.....	۲۹
۴- تابید نسخه‌های غیر واقعی.....	۲۹
گفتار دوم: بیمه‌های عمر.....	۳۰
الف) تخلفات بیمه گذاران.....	۳۰
۱- کتمان حقیقت در مواردی که من تواند منجر به عدم صدور بیمه نامه گردد.....	۳۰
۲- ارائه مدارک جعلی.....	۳۱
ب) تخلفات بیمه‌گر و کارکنان بخش رسیدگی به خسارت.....	۳۱
۱- صدور بیمه نامه بدون واریز حق بیمه به حساب شرکت.....	۳۲
۲- صدور بیمه‌نامه برای کسانی که در قید حیات نمیباشند.....	۳۲
۳- تأیید مدارک جعلی.....	۳۲
گفتار سوم: بیمه‌های مسئولیت.....	۳۳

الف) بیمه‌های مسئولیت مدنی	۴۷
۱- بیمه‌های شخص ثالث	۳۳
۲- بیمه‌های حرفه‌ای	۳۴
۳- بیمه مسئولیت مدنی تولید کنندگان کالا	۳۴
۴- بیمه مسئولیت مدنی باشگاههای ورزشی	۳۴
۵- بیمه مسئولیت مدنی پزشکان و جراحان و داروسازان و مدیران مراکز درمانی	۳۵
۶- بیمه مسئولیت مدنی وکلا	۳۶
ب) بیمه‌های مسئولیت قراردادی	۳۷
مبحث دوم: بیمه‌های اموال	۳۸
گفتار اول: بیمه‌های حمل و نقل	۳۸
الف) حمل و نقل زمینی	۳۸
ب) حمل و نقل دریایی	۳۹
ج) حمل و نقل هوایی	۳۹
گفتار دوم: بیمه‌های حوادث	۴۰
الف) بیمه حوادث رانندگی	۴۰
۱- تخلفات بیمه‌گذاران	۴۰
۲- تخلفات بیمه‌گران	۴۱
ب) بیمه آتش‌سوزی	۴۱

۴۱.....	۱- تخلفات بیمه‌گذاران
۴۲.....	۲- تخلفات بیمه‌گران
۴۳.....	ج- بیمه حوادث بهره‌برداری حمل و توزیع گاز و برق

بخش دوم: تبیین ارکان کلاهبرداری در مصادیق خاص صنعت بیمه، کلاهبرداری

بیمه‌ای به عنوان جرم خاص و واکنش جامعه در قبال آن

فصل اول: تبیین ارکان کلاهبرداری در مصادیق خاص صنعت بیمه ۴۶

مبحث اول: جعل عنوان نمایندگی بیمه ۴۶

گفتار اول: رکن مادی ۴۷

(الف) لزوم اتخاذ عنوان مجعلوں ۴۸

ب) لزوم تقدم اتخاذ عنوان مجعلوں بر تحصیل مال ۴۹

ج) لزوم تحصیل مال ۵۰

د) لزوم ورود ضرر به بیمه‌گر ۵۰

گفتار دوم: رکن معنوی ۵۱

(الف) سوعنیت عام ۵۱

ب) سوعنیت خاص ۵۲

ج) علم و آگاهی مرتكب و جهل مالباخته ۵۲

گفتار سوم: رکن قانونی ۵۳

مبحث دوم: جعل اسناد، سندسازی و دستکاری در اسناد.....	۵۴
گفتار اول: رکن مادی.....	۵۴
الف) لزوم جعل.....	۵۵
ب) لزوم تقدم جعل اسناد و بر تحصیل مال.....	۵۵
ج) لزوم تحصیل مال.....	۵۶
گفتار دوم: رکن معنوی.....	۵۶
الف) سوعنیت عام.....	۵۶
ب) سوعنیت خاص.....	۵۷
ج) علم و آگاهی مرتكب و جهل مالباخته.....	۵۷
گفتار سوم: رکن قانونی.....	۵۸
مبحث سوم: انجام جراحی‌های غیر تحت شمول بیمه به عنوان جراحی‌های تحت شمول بیمه.....	۵۸
گفتار اول: رکن مادی.....	۵۹
الف) لزوم انجام عمل جراحی غیر شمول بیمه.....	۵۹
ب) لزوم انجام عمل قبل از تحصیل حق بیمه.....	۶۰
ج) لزوم تحصیل حق بیمه عمل جراحی تحت شمول بیمه.....	۶۰
گفتار دوم: رکن معنوی.....	۶۰
الف) سوعنیت عام.....	۶۱

۱۶	ب) سو عنیت خاص
۱۷	ج) لزوم آگاهی مرتكب و جهل مال باخته
۶۲	گفتار سوم: رکن قانونی
۷۶	فصل دوم: بررسی رویکرد حقوقی و قانونی نسبت به کلاهبرداری از بیمه
۷۷	مبحث اول: نقش صنعت بیمه در بازار سرمایه
۷۸	مبحث دوم: عقد بیمه و اصل حسن نیت
۶۸	گفتار اول: بیمه بالاتر از قیمت واقعی مال
۷۰	گفتار دوم: بیمه مضاعف
۷۱	(الف) شرایط تحقق بیمه مضاعف
۷۱	۱ - وحدت زمان
۷۱	۲ - وحدت موضوع
۷۲	۳ - وحدت ذینفع
۷۳	۴ - وحدت خطر
۷۳	ب) خصائص اجرای اخذ بیمه مضاعف
۷۶	گفتار سوم: بیمه خطری که قبل از قرار داد واقع شده است
۷۷	گفتار چهارم: اظهارات کذب عمدى یا کتمان عمدى بیمه‌گذار
۷۹	مبحث سوم: کلاهبرداری از بیمه به عنوان یک جرم خاص
۶۷	فصل سوم: واکنشهای جامعه در قبال کلاهبرداری بیمه‌ای

مبحث اول: واکنشهای کیفری	۸۵
گفتار اول: آثار تعقیب	۸۶
الف) تعلیق مأمور دولت	۸۶
ب) تعلیق موقت وکیل دادگستری	۸۶
گفتار دوم: اعمال کیفر	۸۷
الف) مجازات اصلی	۸۷
۱- کلاهبرداری ساده	۸۷
۲- کلاهبرداری مشدد	۸۸
ب) مجازات تبعی و تكمیلی جرم	۹۰
۱- محرومیت از حق استخدام دولتی	۹۱
۲- محرومیت از اشتغال به بعضی از مشاغل	۹۱
۱-۲- محرومیت از تأسیس یا مدیریت مؤسسه بیمه	۹۱
۲-۲- محرومیت از وکالت دادگستری	۹۲
۲-۳- محرومیت از کارشناسی	۹۲
۲-۴- محرومیت از سردفتری	۹۲
۲-۵- محرومیت از دلای	۹۲
۲-۶- محرومیت از عضویت در شرکتهای تعاونی	۹۲
۳- محرومیت از دریافت حقوق و مزایای ایام تعليق	۹۳
مبحث دوم: تدابیر غیرکیفری	۹۳

۹۵	مبحث سوم: تدابیر پیشگیرانه
۹۵	گفتار اول: سیستم مکانیزه کشف تقلب در صنعت بیمه
۹۸	گفتار دوم: استفاده از یافته‌های علمی کارشناسانه
۹۸	گفتار سوم: حل و فصلهای غیر قضایی
۱۰۰	نتیجه‌گیری
۱۰۴	پیشنهادها و راهکارها
۱۰۵	واژه نامه
۱۰۹	فهرست منابع و مأخذ

مقدمه

۱- بیان موضوع و انجیزه انتخاب آن

بررسی مسأله کلاهبرداری در بیمه حائز نکات بسیار ارزنده علمی و عملی خواهد بود. زیرا ایجاد خسارت های ساختگی و تقلبی و دریافت وجهات و مبالغ هنگفت از شرکت های بیمه ، سبب ورود ضررها مادی و معنوی به شرکت های مذکور شده است .

در واقع پرداخت خسارت ساختگی یکی از عوامل زیان شرکت های بیمه در انواع مختلف از جمله بیمه مسئولیت مدنی دارندگان وسایط نقلیه موتوری زمینی است و در حال حاضر شرکت های بیمه را تا حد ورشکستگی پیش می برد . این امر ناشی از دلایل متعددی است ، از جمله شرکت های بیمه می کوشند که فرآیند ثبت خسارت را لااقل در مورد خسارت های شایع و نسبتاً جزیی تسریع کنند . این امر سبب سوء استفاده کلاهبرداران از این وضع خواهد شد و با ایجاد خسارت های ساختگی و تقلبی ، وجهات و مبالغی را از شرکت های بیمه دریافت می دارند و جمع این وجوده ، وقوع کلاهبرداری هایی را سبب شده است که یک چالش جدی در برابر شرکت های بیمه است.

بازنگری در قراردادهای بیمه و هم چنین وضع و تدوین مقررات سخت تر نسبت به مرتكبین این کلاهبرداری ها ، از ضرورت های پژوهش حاضر می باشد ، در واقع حمایت از موسسات و شرکت

های بیمه به عنوان بزه دیدگان مستقیم جرم ، هم چنین جلوگیری از روند رو به گسترش کلاهبرداری بیمه ای ما را بر آن داشت که با تدوین پژوهش جامع و کاربردی در حد وسع خود بتوانیم در ارائه راهکارهای حمایتی و پیشگیرانه نقش داشته باشیم .

۲ - سؤالات

در این پژوهش سؤالات متعددی پیش روی ما می باشد . لکن مهم ترین سؤالاتی که این پژوهش در راستای پاسخگویی به آن تدوین گردید ، عبارت است از :

۱ - واکنش جامعه در قبال کلاهبرداری بیمه ای چیست؟

۲ - آیا تحقق کلاهبرداری در بیمه های مختلف یکسان است؟

۳ - قواعد حاکم بر کلاهبرداری بیمه ای چیست؟

۴ - تدبیر مقنن در قبال پیشگیری از کلاهبرداری بیمه ای کدام است ؟

۳- فرضیات

با توجه به سؤالات مطرح شده ، فرضیات زیر ارائه می گردد :

۱ - در قبال کلاهبرداری های بیمه ای ، واکنش های کیفری و غیر کیفری پیش بینی می شود.

۲ - کلاهبرداری در انواع بیمه یکسان می باشد.

۳ - قواعد حاکم بر کلاهبرداری ، نسبت به کلاهبرداری های بیمه ای نیز حاکم می باشد.

۴ - علاوه بر تدبیر قانونی سیستم مکانیزه ای برای کشف تقلب و پیشگیری از آن پیش بینی شده است .

۴- ابعاد کاربردی و اهداف آن

بررسی کلاهبرداری در صنعت بیمه ، علاوه بر دارا بودن خصیصه بررسی علمی و حقوقی ، ابعاد کاربردی و عملی را نیز واجد می باشد . بدین نحو که تنها به بحث پیرامون پدیده مجرمانه و نقطه

نظرات آنها نمی پردازد ، بلکه سعی بر این است که با شناسایی موارد کلاهبرداری در انواع بیمه ها و نحوه شکل گیری آن راهکارها ی علمی و عملی جهت مواجه و مقابله با این پدیده مجرمانه پیشنهاد و ارائه شود .

البته نایل شدن به چنین هدفی جز با بررسی موارد تقلب و تخلف در انواع بیمه نامه ها میسر نخواهد بود. لذا هدف اصلی از انجام این پژوهش شناسایی گریز گاههای قانونی و قراردادی در انواع بیمه ها و موارد تقلب و تخلف توسط بیمه گران و کارکنان اداری آنها و هم چنین مطلع ساختن شرکت ها و مؤسسات بیمه نسبت به این گریزگاهها می باشد.

۵- پیشینه پژوهش

در خصوص کلاهبرداری در صنعت بیمه تنها تعداد محدودی از مؤلفان خارجی آن هم در ضمن مقالات خود به این مسأله اشاره کرده اند و با بررسی موارد متعدد کلاهبرداری بیمه ای و روند رو به رشد این پدیده در کشورهای مختلف ، راهکارهایی ارائه نموده اند .

در حقوق داخلی مقاله و پژوهش ورساله ای که به طور خاص به این مسأله اشاره کرده باشد یافت نمی شود .

۶- روش تحقیق و محدودیت ها

شیوه و روش مورد استفاده در این رساله ، روش توصیفی و تحلیلی می باشد که با استفاده از نظریات مختلف به تحلیل سؤالات پژوهش پرداخته خواهد شد . روش گردآوری داده ها روش کتابخانه ای می باشد که در این روش به کلیه منابع هم چون قوانین ، مقررات و آراء وحدت رویه و نظرات مشورتی دادگاهها و هم چنین کتب و مقالات و پژوهش هایی که به زبان فارسی در خصوص این موضوع وجود دارد توجه خواهد شد . البته در منابع مورد استفاده ، بیشترین سهم از آن کتب و مقالات لاتین و سایت های اینترنتی می باشد.

بخش اول

تبیین مفاهیم، پیشینه، انواع بیمه و

تقلبات مربوط به آن

فصل اول : بررسی مفاهیم و پیشینه

اولین گام جهت ورود در هر بحث و پژوهش شناخت مفاهیم مربوط به موضوع آن طرح و بحث می باشد . لذا در این فصل به تبیین مفهوم کلاهبرداری و مفهوم بیمه اشاره می شود. نظر به تفاوت و بعضًا تعارض مفهوم لغوی و اصطلاحی عناوین کلاهبرداری و بیمه ابتدا مفهوم لغوی و سپس مفهوم اصطلاحی هر یک از عناوین مذکور بیان می گردد پس از شناخت مفاهیم به بررسی پیشینه پرداخته می شود .

بحث اول : بیان مفاهیم

نظر به تفاوت مفاهیم کلاهبرداری و بیمه ، هر یک از مفاهیم مذکور جداگانه بررسی خواهد شد . زیرا در خصوص عناوین فوق ، بعضًا دو یا چند مفهوم ارائه شده است . الفاظ و عناوین مذکور هم دارای مفهوم لغوی و هم مفهوم اصطلاحی می باشند . در بررسی مفهوم لغوی از لغت نامه های فارسی، لاتین و عربی بهره جسته می شود گاه مفهوم لغوی و اصطلاحی عناوین صدر الذکر با یکدیگر مطابقت داشته و گاه با یکدیگر همخوانی و مطابقت ندارد لذا با توجه به این مقدمه به شرح مفهوم لغوی و مفهوم اصطلاحی عناوین کلاهبرداری و بیمه می پردازیم .

کلاهبرداری جرمی است مستقل و خطرناک که در آن از اعتماد افراد سود استفاده می شود .

افراد به علت باور کردن اطلاعات غلط و هر آنچه که به انها گفته می شود با رغبت تبدیل به یک انسان مالباخته می شوند . کلاهبرداری نیازمند یک قربانی است و در واقع برخی از ویژگی های قربانیان ناز جمله ساده یا طماع بودن آنهاست که انجام آن را تا این حد ساده می کند . کلاهبردار

آن چیزی را به قربانی می گوید که او مایل به شنیدن آن است و یا پیشنهاد خود را به گونه ای مطرح می کند که برای وی جالب و جذاب جلوه می کند . به همین علت است که بسیاری از کلاهبرداری ها به صورت ارائه یک پیشنهاد برای معامله و یا نادیده گرفتن محدودیت محیط و فضای بازار رخ می دهد . در صنعت بیمه نیز کلاهبرداری های متعددی دیده می شود ، به این صورت که موضوعات بیمه شده خود تبدیل به ابزاری در دست کلاهبرداران شده است .

گفتار اول: مفهوم کلاهبرداری

با عنایت به جدا بودن و متفاوت بودن مفهوم لغوی و اصطلاحی عنوان کلاهبرداری و نظر به این که لفظ مذکور دارای تعابیر متفاوت بین عوام و خواص (اعم از فقهاء، حقوقدانان و...) می باشد و با توجه به اهمیت شناخت مفهوم کلاهبرداری، ابتدا مفهوم لغوی و سپس مفهوم اصطلاحی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

الف) مفهوم لغوی

کلاهبرداری واژه‌ای است فارسی مرکب از دو جز کلاه و برداری، در فارسی کلاه به چیزی گفته می شود که از پوست، پارچه و... دوخته می شود و بر سر می گذارند و در انواع و مدل‌های مختلف می باشد، پسوند برداری از فعل برداشت به معنای بلند کردن و به دست گرفتن اخذ شده است. این اصطلاح به معنای برداشت کلاه از سر است.^۱

در معنای مجازی به عنوان دزدیدن عقل شخصی می باشد و کلاه کسی را برداشت به معنای فریب دادن و یا با قصد عدم پرداخت، از دیگری قرض گرفتن می باشد. کلاه بر سر کسی گذاشتن نیز به معنی گول زدن، فریفتن و ربودن پول و مال دیگری است.^۲

۱- دهخدا، علی اکبر، لغتنامه، جلد ششم، چاپ دوم تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۷۲، ذیل واژه کلاهبرداری ص

۱۲۲

۲- همان